Charter van het Nederlandsche Volks-Fascisme

door Prof. Gerretson

Het derde Stadium

en

De Partijen en de nieuwe Orde

door Wouter Lutkie

UITGEVERIJ „OISTERWIJK" — OISTERWIJK

Charter van het Nederlandsche Volks-Fascisme

door Prof. Gerretson

Het derde Stadium

en

De Partijen en de nieuwe Orde

door Wouter Lutkie

Overdruk uit ARISTO-, Maandblad uitgegeven door Uitgeverij „Oisterwijk" te Oisterwijk

1933

Charter van het Nederlandsche Volks-Fascisme

*(Rede te Utrecht gehouden voor de Corporatieve Concentratie op 6 October 1933) *)*

I

De wervelstorm die raast over de wereld, heeft het geldend economisch en staatkundig stelsel hopeloos ontredderd; lang hebben onze regeerders gemeend, dat het een periodieke crisis gold, die door een nieuw tijdperk van welvaart zou worden gevolgd; eerst thans is men tot het inzicht geraakt, dat het een structureele crisis is; wat overgezet in de taal des gemeenen levens beduidt, dat men nu eindelijk begrijpt, dat de boel kapot is. En thans zit men wanhopig neer bij de ruïnen en weet niet wat.

Doch op de puinen van het onherroepelijk verleden richt zich de jeugd op: en keert het gelaat vol verwachting naar den jongen dageraad: laat de dooden hun dooden begraven; het nieuwe leven overwint.

Deze hervormings-beweging draagt den algemeenen naam van fascisme; zooals de geest van vernieuwing zich in 1830 als liberalisme, in 1870 als socialisme aandiende.

Natuurlijk is zulk een beweging vooral in het aanvangstadium geenszins homogeen.

Ook in haar openbaren zich, op vaak ontstellende wijze, krachten en machten uit den afgrond.

Maar in zijn reinen en positieven vorm is het fascisme, evenals alle groote reformatorische bewegingen, synthese; opheffing van de politieke en economische tegenstellingen waarin een vorig tijdperk was vastgeloopen.

Ook Nederland, dat langen tijd als in het windstille centrum van den typhoon scheen te liggen, is thans door den staart van den storm (en hoe deerlijk!) geraakt; maar ook hier veert de volkskracht op met een onverzettelijk: je maintiendrai; ondanks nood en tegenslag zullen wij ons onafhankelijk volksbestaan handhaven in een vernieuwd staatkundig huis.

Maar juist de snelle groei dezer volksbeweging maakt het noodzakelijk het negatieve op den achtergrond te brengen.

Wat wij niet willen, het parlementarisme, het marxisme etc., dat weten we nu uit den treure; wij zijn tenslotte een naar omstandigheden redelijk intelligent volk: het herkauwen van wat reeds herkauwd is begint ons allengs der keele uit te hangen.

Ook behoeven wij met het formuleeren van eene practische politiek niet te wachten, tot men beschikt over een delegatie in de Kamer. Reeds nu mag en moet invloed op den gang van zaken worden opgeeischt. En daarom dient vanaf dit oogenblik het positief program dezer beweging in steeds duidelijker vorm naar voren te worden gebracht.

---

*) (Ongeveer gelijkluidend, doch vermeerderd met eenige beschouwingen over economische, monetaire en sociale politiek, werd deze rede uitgesproken te 's Gravenhage op 19 September, te 's Hertogenbosch op 27 September en te Eindhoven op 29 September 1933).

En nu is het mij een diepe vreugde bij deze eerste poging om zulk een program te formuleeren de leiding te kunnen volgen, die onze Vorstin, op 9 September van dit jaar, in het Stadion te Amsterdam heeft gegeven, toen zij aan de Nederlandsche jeugd het eenvoudig en toch zoo veelzeggend parool uitgaf: Wij willen ons zelf blijven.

Ons zelf: trouw aan historie en volksaard, ook in onze opvatting en onze verwezenlijking van het fascisme.

Dat nationale, waarop ik, van het begin der beweging af, zoo sterken nadruk gelegd heb, is niet, (zooals men wel eens meent) een afwijking, een verzwakking, een vervalsching, maar, integendeel, de voorwaarde en de vervulling van het fascisme, zooals het werkelijk is.

Het fascisme toch is niet een dood afgerond politiek stelsel, waarvan men het aftreksel, zwart op wit, in een rood-zwart boekje à raison van een kwartje aan de kiosk koopen en getroost mee naar huis dragen kan, maar een levende politieke gedachte, die in elk volk op een eigendommelijke wijze moet worden verwezenlijkt.

Dit volgt uit het synthetisch karakter van het fascisme.

Het fascisme heft de bestaande tegenstellingen op ; het geniale van Mussolini's werk ligt hierin, dat hij de in zijn land, Italië, overheerschende tegenstelling tusschen nationalisme en syndicalisme zóó volkomen heeft opgeheven, dat het overgroote deel van zijn volksgenooten in den nieuwen staat aanstonds hun staat erkenden.

Maar daaruit volgt, dat de fascistische staatsorde, zooals die thans in Italië bestaat, niet de eenig mogelijke vorm van fascisme is.

Om de waarde van een fascistisch program voor Nederland te beoordeelen, moet men niet vragen, of het wel precies klopt met het stelsel, dat thans in Italië bestaat, want dat is volstrekt onverschillig.

Het Nederlandsche fascisme, wil het voor ons volk vruchtdragend zijn, moet aan twee vereischten voldoen : 1o. positief, de zoo zuiver mogelijke oplossing (synthese) geven, van de speciale, ons staatsleven typeerende tegenstellingen, en 2o. negatief zorgvuldig vermijden nieuwe antithesen of tegenstellingen te scheppen of oude te doen herleven.

En daarom is, voor de verwerkelijking van het fascisme in Nederland, noodig, niet in de eerste plaats de kennis van buitenlandsche boekjes, hoe fraai ook, maar het diepgaande begrip van onze eigen historische politieke ontwikkeling.

Ik zal nu trachten in breede trekken

A. de grondslagen
B. het actieprogram
C. de verwezenlijking

van dit Nederlandsch Volksfascisme, zooals wij dit verstaan, te schetsen. En om volkomen duidelijk te zijn, zal ik, met weglating van wat ik omtrent de economische, monetaire en sociale politiek heb uiteengezet, dezen avond gebruiken, om bij wijze van intermezzo de principieele verschillen duidelijk te maken tusschen dit Nederlandsch Volksfascisme en onze belangrijkste zusterbeweging : de Nationaal-Socialistische Beweging (N.S.B.).

II

A. De grondslagen. Ik noem er twee : de staatsidee, en het volkskarakter.

Ten eerste : de staatsidee.

De Nederlandsche staatsgedachte is identiek met de Oranjegedachte.

Dit is voor ons volk, dat eigenlijk nooit een echten staat heeft gekend, een zaak van groot gewicht, omdat het een reëelen inhoud kan geven aan ons Orangisme.

Want : hoezeer wij ook de kloeke mannin, die ons regeert, eeren en liefhebben : het is niet als persoon dat wij haar allermeest liefhebben, maar als draagster der Nederlandsche staatsgedachte.

De Nederlandsche staat is geboren uit Oranje's verzet tegen den absoluten staat, tegen de staatsalmacht, zooals die verpersoonlijkt was in de hooge figuur van Philips II. Op een gegeven moment tijdens het verzet der edelen eischte Philips II den eed van absolute gehoorzaamheid : Egmond stemde toe ; Oranje weigerde, vluchtte en maakte gemeene zaak met het volk ; Oranje's weigering is de geboortestonde van den Nederlandschen Staat.

Met dien grondslag staat en valt onze staat, en daarmee de onafhankelijkheid van ons volk. Wie in Nederland staatshervorming wil op den grondslag van het staatsabsolutisme houde zich verre van het graf van den Zwijger ; Oranje en de machtstaat zijn een contradictio in terminis.

Ongebonden vrijheid heeft ook ten onzent geleid tot anarchie ; wij willen de ontaarde vrijheid opnieuw binden door sterk gezag, maar wij wijzen èlke staatsvergoding, èlke staatsalmacht over de geesten onvoorwaardelijk af.

Maar — zoo zal men ons toevoegen — gij vermoordt het fascisme ! Want de absolute machtstaat, met zijn exponent, de almachtige dictator, die, zooals het program van de N. S. B. zegt, „van te voren", zonder medewerking des volks, voor zichzelf, voor den staat en voor zijn burgers, de regels zal vaststellen, is toch het wezenlijke van het fascisme !

Ik ontken het met den grootsten nadruk.

Immers het fascisme is de, voor elk volk andere, synthese, opheffing van de in dat volk levende en zijn ontwikkeling belemmerende tegenstellingen, en kan dus bij elk volk slechts op den grondslag van de eigen, nationale staatsgedachte verwerkelijkt worden.

Ook het liberalisme heeft in Engeland en Frankrijk, tengevolge van den verschillenden grondslag waarop het bouwde, een, diametraal tegenovergestelde, ontwikkeling gehad ; in Engeland heeft het 's volks geestelijk leven onaangetast gelaten ; daarom is in Engeland de vorming van kerkelijke partijen onnoodig geweest. In Frankrijk daarentegen, waar het zich is gaan bemoeien met het geestelijk leven, heeft het zich in het radicale anti-clericalisme ontwikkeld tot een tyranniek étatisme.

En evenzoo zal ook de ontwikkeling van het fascisme in de verschillende landen van Europa geheel verschillend mogen en zelfs moeten zijn.

In Italië is het niet meer dan natuurlijk, dat de hervorming staat in het teeken van den machtstaat; omdat de dictatuur, in velerlei vormen, van den Romeinschen tijd af, over de Middeleeuwen heen, de nationale staatsvorm van Italië is geweest.

Maar in Nederland is het juist tegenovergesteld. In Nederland, bij den hoog ontwikkelden zin voor maatschappelijke zelfregeering, zou een staatkundige hervorming op den grondslag van het hegeliaansche staatsabsolutisme op de historische realiteit van volksleven en volksbewustzijn slaan „als een tang op een varken."

Ten tweede : het volkskarakter.

De grondslag van elke waarlijk groote staatkundige hervorming is een moreel réveil; geenerlei belijdenis, welke ook, eischen wij van onze medestanders, maar wèl de objectieve erkenning van het christelijk karakter van ons volksleven, dat ons recht, onze zeden, onze idealen beheerscht ; uit die diepe

fons piëtatis, uit deze „Jungbrunnen" stroome het water des levens, ook voor onze herboren volksgemeenschap.

III

B. Ik kom nu tot mijn tweede punt, het practisch actie-program van het Nederlandsch Volksfascisme.

Een ingrijpende hervorming kan, tenzij door revolutie, die niemand hier wil, niet op eenmaal worden voltooid.

De vraag is slechts : waar zijn de handvaten, waaraan de hervorming kan worden aangevat ?

Ik zie er, twee.

Ten eerste : herstel van de natuurlijke verhouding van regeering en volksorgaan. De regeering moet leiden ; het volk moet geleid worden. De parlementaire democratie, die deze verhouding omkeert, voert tot anarchie. Is, bij dit herstel een dictatuur principieel verwerpelijk ? Voorzeker niet. Dictatuur is geen despotie, doch een exorbitante rechtsfiguur, die, in tijdperken van anarchische verwarring, een nieuwe rechtsorde autoritair institueert. Aan de bakermat van Nederland staat „de dictatuur van zijne Excellentie" ; — een andere Willem van Oranje heeft in 1814 als souverein vorst onzer modernen rechtsstaat, compleet met grondwet, autoritair uit den grond gestampt. En zoo noodig biedt onze constitutie speelruimte voor een koninklijk kabinet met zooveel dictatoriale macht als de nood des lands vorderen zal. Doch dictatuur blijft een noodzakelijk kwaad : het is de plicht dezer Regeering haar overbodig te maken.

Ten tweede : Corporatief Bestel vooral van het bedrijfsleven. Ik ben mij bewust hier een groot woord gelaten uit te spreken. Toch, de critiek op de vaagheid van dit ideaal gaat niet geheel op; elke groote hervorming wordt als drang des harten geboren. Irrëeel is 't slechts te zeggen „wat we bedoelen zullen we wel uitmaken, als we de macht hebben". Het is plicht deze gedachte concreten Nederlandschen vorm te verleenen. Daartoe zal de Corporatieve Raad dienen, die als onafhankelijk wetenschappelijk college de Corporatieve Concentratie met de resultaten zijner studies zal bijstaan.

Overigens is het zedelijk doel, zoowel als de staatsrechterlijke strekking, reeds volkomen duidelijk. Doel is wederom synthese; een tegenstelling, die de volksgemeenschap verscheurt, om te zetten in een samenwerking van krachten.

In den revolutionairen staat is het egoïsme direct op bevrediging van het eigenbelang gericht, in den organischen staat is het daarentegen afgeleid op een doel boven het eigen ik : op een, of op de gemeenschap. Het egoïsme, gericht op zijn natuurlijk doel, het eigen ik, werkt vernietigend : homo homini lupus ; maar wanneer het op een doel buiten zich wordt gefixeerd, werkt het scheppend en blijkt het tot de grootste zelfopoffering in staat. Het bedrijfsleven is revolutionair, op de basis van den klassenstrijd, georganiseerd ; de vakvereenigingen en bij terugslag de ondernemersbonden, ook de christelijke, dienen principieel onbeperkt het eigenbelang der deelnemers ; beide pogen, door hun parlementaire vertegenwoordigers, den staat aan hun belangen dienstbaar te maken. Deze corrumpeerende politieke macht van de vakvereenigingen moet worden gebroken. Door incorporatie van de groote bedrijfsgroepen wordt het eigenbelang ondergeschikt gemaakt aan het dienen van een objectief doel, het bedrijf. Deze incorporatie kan, naar Quadragesimo Anno terecht leert, „hic et nunc" alleen door den Staat geschieden. Maar de Staat trekke zich zooveel en zoo spoedig mogelijk terug. Want het doel van het Nederlandsche fascisme, is niet de versterking van de Staats(al)macht maar van de maatschappelijke zelfregeering.

IV

C. En nu, mijne hoorders, kom ik tot het pijnlijke intermezzo van mijn rede. Ik ga U in sobere, doch naar ik hoop duidelijke woorden enkele punten van het onaantastbaar program van de Nationaal Socialistische Beweging in Nederland aanduiden, waartegen het Nederlandsche Volksfascisme onoverkomelijke principieele bezwaren heeft.

Wij gaan uit op meerdere eenheid en daarom ben ik verplicht u eerst uit te leggen, hoe die eenheid niet te bereiken is.

Daartoe moet ik, voor ik verder ga, uw opmerkzaamheid vragen voor twee eigenaardigheden van het nationaal socialisme.

De eerste eigenaardigheid betreft het principieel verschil tusschen het fascisme en het nationaal socialisme in het algemeen.

Gij zult u wellicht over het bestaan van dit verschil verwonderen ; want op den omslag van zekere boekjes worden deze termen als synoniem gebruikt.

Maar dat is een opportunisme, dat alleen verwarrend werkt.

In wezen zijn deze beide bewegingen principieel tegenovergesteld.

Dat verschil is m.i. het zuiverst aangegeven in de voortreffelijke studie van Mr. J. C. Baak in de Gids van Sept. 1933 ; 1) en ik hecht eraan, mij op dezen volmaakt objectieven en wetenschappelijken schrijver te beroepen. — Ook volgens hem is het Fascisme van overwegend synthetischen, — het Nationaal Socialisme daarentegen van meer uitgesproken anti-thetischen aard.

De tweede eigenaardigheid, betreft speciaal de Nationaal Socialistische Beweging in Nederland. Die eigenaardigheid is haar sterk uitgesproken liberalistische inslag, een inslag zoo sterk, dat men op sommige punten geneigd zou zijn te spreken van opgelapt liberalisme.

Zooals ik u nu verder hoop aan te toonen, vinden alle bezwaren van het Nederlandsche Volksfascisme hun laatsten grond in deze beide eigenaardigheden.

De belangrijkste, meest principieele, bezwaren zijn drie in getal :

1o. Het eerste bezwaar is de receptie, als grondslag van de hervorming van den absoluten staat naar Hegeliaanschen trant, omdat deze, op de realiteit van Nederland's volkshistorie en volksbewustzijn slaat „als een tang op een varken."

2o. Het tweede bezwaar is de heropening, in naam der nationale eenheid, van den ouden school- en religiestrijd, waaronder ons volk, in de 19e eeuw een halve eeuw heeft gezucht. En zulks door het wederom aan den Staat trekken van de opvoeding der jeugd. 2)

---

1) (Overgenomen in dit nr. van Aristo- — Red.)

2) Op het terrein van de school raken de practische consequenties van de theoretische staatsopvattingen, waarvan ik u sprak, direct aan het intiemste volksleven.

Immers twee opvattingen omtrent de opvoeding hebben in onze geschiedenis met elkaar gekampt: de eene kent het recht van opvoeding der jeugd toe aan den staat, de andere aan de maatschappij, de ouders, de Kerk.

De school naar de eerste opvatting is de oude openbare school, waar de opvoeding op een soort nationale staatsreligie — Thorbecke's fameus christendom boven geloofsverdeeldheid, — berustte: men vreesde, n.l. net als thans de N. S. B., dat de vele confessies de eenheid des volks in gevaar zouden brengen.

De school naar de tweede opvatting is de bijzondere school, waar de jeugd in den geest of de gezindte der ouders wordt opgevoed.

De tweede opvatting heeft, na een verbitterden strijd, de eerste volkomen overwonnen;

Het Nederlandsche Fascisme, omdat het synthese wil, aanvaardt de reeds verworven synthetische oplossing van den schoolstrijd ; doch de N. S. B., krachtens zijn anti-thetisch en liberalistisch karakter, wil de oude-antithese weer van kracht maken, en bereidt zich voor, dezen onzaligen twistappel opnieuw temidden der natie te werpen.

3o. Het derde bezwaar raakt het gansche volk, en diep.

Het is, de vernedering en achteruitzetting die de N. S. B. — ondanks veel Oranje-misbaar — Oranje wil aandoen.

Zij wil Oranje berooven van zijn voornaamste koninklijk recht, — n.l. dat van zijn ministers te benoemen en te ontslaan naar welgevallen, om dat recht te geven aan den Leider (vgl. N. S. B.-Staatsleer, p. 23.)

Tot dusver waren de ministers verantwoording schuldig aan de Koningin : wanneer de N. S. B. de macht krijgt, zullen ze slechts aan den tot Premier verheven leider rekenschap hebben af te leggen.

En ook dit is slechts een doortrekken van de liberalistische lijn.

De liberalen van 48 hebben, om een bekend woord van Groen te bezigen, — Oranje in beginsel op non-activiteit gesteld; hun kleinkindertjes de nationaal socialisten gaan een stapje verder, en zullen Oranje ook in feite op non-activiteit stellen.

En daarom voel ik in al die ostentatieve oranjeliefde van de N. S. B. iets onlouters, wrangs.

De overwinning van het Nationaal Socialisme beteekent (zie N. S. B.-Staatsleer p. 23) dat Oranje als reëele factor in ons staatkundig leven heeft afgedaan.

Welnu : het Nederlandsch Volksfascisme verwerpt de instelling van een Sjogunaat in Nederland ; het wil niet een verzwakking maar een versterking van Oranje in ons staatsleven ; het wenscht Oranje niet tot absoluut heerscher te maken, maar begeert Oranje's grondwettigen invloed, nu de nood aan den man is en het volk om leiding roept, niet slechts ten volle ingezet maar die leiding ook coram populo erkend te zien.

En wanneer men ons dan bidt en lokt, om, ter wille der eenheid toe te treden tot de N. S. B., tot een partij, die volgens haar program het gezag van Oranje nog beknibbelen wil, — dan antwoord gij, en dan antwoord ik, met de hand op het hart : non possumus, NOOIT !

Ik zeide u reeds kameraden, dat ik in dit deel mijner rede, was gekomen tot een pijnlijke taak.

---

het resultaat is echter niet een vernietiging geweest van de verslagen partij, maar een synthese, die een unicum is in geheel Europa: n.l. de grondwettige gelijkstelling van het openbaar en bijzonder onderwijs, die den godsdienstvrede hersteld heeft.

Maar wat doet nu de N. S. B. in Nederland? Zij reageert tegen de bereikte synthese, en wil de school als vanouds gebruiken om de jeugd op te voeden in een soort nationale staatsphilosophie of staatsreligie. Onomwonden wordt erkend, „dat de eisch van godsdienst en gewetensvrijheid wijken moet voor de eisch, dat de eenheid der natie onaangetast moet blijven."

En wat is nu die nieuwe nationaal-socialistische staatsgodsdienst, die „religieuze cultuur, die ook het doel is van den Staat"?

Dit heeft Ir. Wigersma onlangs, in een propaganda-rede voor de N. S. B. te Haarlem, (gepubliceerd in het officiëele N. S. B.-orgaan „Volk en Vaderland" van 7 Oct. 1933), geponeerd : EEN CHRISTENDOM BOVEN ALLE PARTIJDIGHEID, ZOOALS THORBECKE DAT HEEFT GEDACHT, IS OOK HET DOEL VAN HET FASCISME".

Wat de N. S. B. op dit allergewichtigst punt wil, is dus niets dan een reactie naar het liberalisme van 1848, juist in zijn meest anti-nationale element, zijn schoolpolitiek.

En toch heb ik gemeend, die taak niet uit den weg te mogen gaan. Ik zal u zeggen waarom.

Algemeen is de luide roep om eenheid in de beweging ; maar ter zijde wordt gefluisterd, dat de eigenlijke reden waarom die eenheid niet komt ligt in de persoonlijke tegenstellingen van de leiders; in kwesties van concurrentie, wie de meeste zieltjes kan winnen.

Maar niet de zucht naar eenig leiderschap drijft mij.

Indien ik hier sta is het tegen mijn wensch, noodgedwongen, krachtens mijn beginsel, uit plichtsbesef.

Want zoolang mij de kracht verleend wordt zal ik mij ertegen verzetten

dat onder den schijn van Staatshervorming de historische grondslag van onzen staat wordt vernield ;

dat onder het voorwendsel van de eenheid der natie, de gewetensvrijheid wordt geworgd ;

dat onder het mom van Oranjeliefde, Oranje van zijn grondwettig recht wordt beroofd.

V

C. En nu kom ik aan het laatste, aangenamer deel van mijn taak: De verwezenlijking.

Door welke middelen zullen wij nu deze kern van het fascisme, het corporatief bestel in Nederlandschen geest, het zekerst en het snelst verwezenlijken?

Zie ik wel, dan zijn er voornamelijk twee klippen, waarop deze snel wassende volksbeweging dreigt te verzeilen :

de klip van de verparlementariseering en de klip van de catastrophenpolitiek.

Wat het gevaar van verparlementariseering betreft: ik ben, nimmer een principieel tegenstander geweest van het parlement.

De geschiedenis leert, geloof ik, dat elke, nog zoo sterke regeering, die het zònder parlement, zònder praterij met het volk meende te kunnen stellen, op den duur van een erg koude kermis is thuis gekomen. De afschaffing van het parlement moge wellicht dragelijk zijn in die landen, waar het volksorgaan nimmer wortel geschoten heeft, zulk een afschaffing ligt niet in de traditie van onzen staat, die naast Oranje door de Staten-Generaal is gegrondvest.

Het schimpen op Kamer en Kamerleden schijnt mij niet weinig vulgair.... vooral van de zijde van hen, die, als putje bij paaltje komt, toch geen hooger ideaal blijken te hebben, dan in dat verachte parlement een plaatsje te veroveren.

Niet tegen het parlement, niet tegen de parlementariers, maar tegen het parlementarisme, tegen inconstitutioneele machtsaanmatiging van het volksorgaan, tegen het overwicht van het parlement op de regeering, gaat de strijd.

En het is daarom, dat ik, hoewel ik dit niet onder alle omstandigheden afwijs, juist voor onze beweging, die daaraan een einde wil maken, van den beginne af een zeer groot gevaar in de deelname aan de parlementaire actie heb gezien, en mij zeer beslist tegen de formatie van nieuwe dwergpartijen zonder toekomst gekeerd heb.

Om twee redenen.

Ten eene, omdat ik zulk een deelname in strijd acht met het hooge karakter van den echten volkstribuun. Dat karakter vereischt volstrekte belangeloosheid. Nu is een van de voornaamste redenen van den tegenzin

van het volk tegen het parlement zijn afkeer van den broodetenden beroepspoliticus. Hoe nu zullen wij het vertrouwen van het volk houden wanneer blijkt, dat ook het fascisme voorhands practisch op kamerzetels uitdraait?

Ten andere, omdat aan het volk niet begrijpelijk te maken is, hoe men de parlementaire democratie kan overwinnen, door er zich zelf in te verstrikken en hoe men, den partijenstaat bestrijdt, door het getal der partijen van 14 op 15 te brengen.

Het andere gevaar, dat van een catastrofenpolitiek, is nog veel ernstiger. Er zijn er die zeggen: wat vuil is, dat het vuil worde. Laat deze regeering maar falen ; 't is ons nut ; elke nieuwe werklooze is een nieuwe fascist.

Wie zoo spreken, stellen het belang van de beweging boven dat van het volk ; ik aarzel niet dit als een duivelsche politiek te brandmerken. Niemand, die weet, welk een diepe ellende de voorwaarde is geweest, waaronder in Duitschland het nationaal socialisme tot de helft plus 1 is gekomen, kan, indien hij zijn volk waarlijk liefheeft, hopen, dat de ontwikkeling van zaken ten onzent de zelfde zal zijn als bij onze Oosterburen.

Voor het Nederlandsche Volksfascisme gaat het belang des volks verre boven dat van de beweging en hare leiders.

Daarom blijft voor mij het ideaal de vrije maar eendrachtige volksbeweging, die door zijn élan het geheele volk, met inbegrip der partijen, medesleept. Den volkswil, als grondslag van het gezag in den staat, wijzen wij, als zuiver demoliberalistisch of revolutionair, af ; maar wij gelooven in den volksinvloed ; in onze geschiedenis althans is die invloed op den duur altoos in staat gebleken, den traditioneelen tegenstand van een ontaarde Staten-Generaal te buigen of te breken.

Inderdaad, ons volk kan niet wachten tot een of andere fascistische groep, langs democratischen weg, door de parlementaire meerderheid zijn leider in Oranje's plaats heeft gesteld.

Ons is het volmaakt onverschillig wie de vereischte hervorming van staat en maatschappij ter hand neemt, indien die hervorming maar, snel en goed, tot stand wordt gebracht.

Om ons volk, niet om de leiders, is het ons te doen.

Hoe nu die volksinvloed, door eenparigheid van beweging, onweerstaanbaar te maken ?

Volstrekte eenheid, door fusie van de verschillende takken der beweging, is om redenen van ernstig beginselverschil, niet mogelijk. Maar er kan althans getracht worden naar eendracht van actie, naar samenwerking, op die hoofdzakelijke punten, waarin principieele overeenstemming inderdaad bestaat.

Het kernvraagstuk, dat onmiddellijk kan en moet worden aangevat is, zooals wij zagen, het corporatief bestel van het bedrijfsleven.

Om die samenwerking mogelijk te maken, heeft de Nationale Unie hoewel haar oorspronkelijk doel feitelijk bereikt was, niet geaarzeld haar hartelijke sympathie en medewerking te geven aan het stichten van de Corporatieve Concentratie. Die Concentratie bedoelt het tot elkaar brengen en gelegenheid tot samenwerking bieden aan al zulke organisaties die, vrij van liberalistische en marxistische aankleve, streven naar een corporatieve gemeenschapsorde. Voorwaarde is, ter vermijding van alle persoonlijke en machtskwesties, dat vooralsnog de volstrekte onafhankelijkheid der aangesloten organisaties moet gewaarborgd blijven ; al zal het streven zijn naar hooger eenheid. Deze concentratie wordt bijgestaan door den Corporatieven Raad, van welken niet alle leden ten aanzien van de uitwerking der corporatieve gedachten homogeen behoeven te zijn, maar die, in gezamenlijke studie en onderlinge gedachten-

wisseling, tot een practische uitwerking van de corporatieve gedachte in Nederlandschen zin zal trachten te komen.

Wij moeten zorg dragen dat wij niet, gelijk de sociaal-democraten in 1918, met den mond vol tanden staan, wanneer het oogenblik komt, dat het Nederlandsche fascisme zijn stempel op onze constitutie drukken kan.

Toen in 1848 in Europa de consequentie getrokken moest worden van de omwenteling van 1830, kostte de aanpassing aan het liberale stelsel Parijs en den Rijnstaten bloedige revoluties ; maar in Holland werd de liberale grondwet door een kleine groep doelbewuste mannen onder de stilzwijgende toestemming der gansche natie zonder revolutie tot stand gebracht.

Die Nederlandsche traditie wenschen ook wij in de moeilijke jaren die voor den boeg liggen vast te houden en dóór te trekken ; gelijk onze vaderen, willen ook w ij thans, zooals aan een politiek evenwichtig, rijp en wijs volk voegt, de fascistische gedachte in Nederlandschen zin verwezenlijken, niet ad majorem gloriam van dezen of genen opgeworpen partijchef, maar onder de illustre auspiciën van den historischen leider van het Nederlandsche Volk : Oranje !

Utrecht C. GERRETSON

Het derde Stadium

Den historischen ontwikkelingsgang van het katholieke volksdeel na de Reformatie, kan men, grosso modo, in twee stadia indeelen : het eerste van ónmondigheid als Nederlanders, van mondigheid als Nederlanders het tweede.

Deszelfs nieuwe geschiedenis zal zich moeten afspelen in het kader van een derde stadium ; dat der volwassenheid als Nederlandsche volksgroep.

Want er ligt een nog nieuwe, nog nauwelijks aangebroken, toch zeer dringende taak gereed.

Die taak ?

Het openbare Nederlandsche volksleven bezielen van een christelijken geest.

het merkteeken

Naar zijn geestelijken aard, religieus en meer nog moreel, is het Nederlandsche volk overwegend christelijk. Doch de openbare levensuitingen van dit volk dragen, al sinds de 18de eeuw, niet het christelijk merkteeken. Het merkteeken is vrijzinnig, liberalistisch.

Dat stempel ligt op onze, zoowel journalistieke als periodieke, pers, op ons hooger onderwijs, op onze politieke en economische ideeënwereld, op die uitingen van kunst en cultuur welke als meest representatief naar voren worden gedrongen.

Al werd de aanvankelijke oorzaak daarvan sinds lang opgeheven, al werd de politieke overheersching der liberalen en de invloed van het liberalisme als bewust en beleden principe sinds lang naar den achtergrond gedrongen, toch beheerscht de liberale g e e s t nog vrijwel ongehinderd ons openbare volksleven, als de cultuur van den overwonnene die de overwinnaars in haar ban hadde betooverd en overmeesterd.

Waarom ?

Kan dat niet anders ?

voorheen protestantsch

I — Waarom ?

Ons christelijk volksdeel — ook voor zoover het nog leeft uit den christelijken geest — is sedert de Reformatie niet meer homogeen.

Indien wij mogen zeggen dat thans nog twee derden van het Nederlandsche volk geloovig christelijk zijn, dan zal ongeveer de helft daarvan katholiek wezen, de andere helft protestantsch in verscheidenheid van belijdenis en gezindte.

Ons openbare volksleven droeg nog het merkteeken van de „protestante natie", zoolang de domineerende positie van het protestantisme niet het veld had moeten ruimen voor de vrijzinnigheid. Doch de 19de eeuw is reeds bij zijn aanvang, uit de kracht der Fransche Revolutie, begonnen het protestantsche geloofsleven te verdringen met de nieuwe lichten van positivisme en rationalisme. En dat proces is tot nu toe niet gestuit, schrijdt nog voort. Nademaal de politieke verschijningsvormen dier nieuwe lichten, als daar zijn : liberalisme, democratie en socialisme den geest van ook het minder diepzinnige volk verbijsterden, heeft dit volk aan religieuse ontvankelijkheid ingeboet.

Dies is het protestantisme ten onzent dermate in verval geraakt, dat het

onbekwaam is en onmachtig alsnog alleen ons openbare volksleven van een christelijken geest te doordringen.

eerste stadium

Was er dan enkel het protestantsche volksdeel om die taak op zich te nemen ? Neen, er was en is in het breede kader van het christelijke leven, en evenzeer tot die taak geëigend, nog een ander volksdeel, het katholieke. En dit is groeiende, intensief zoowel als extensief, even zeer als het andere geringer wordt en zwakker. Dank grootere nataliteit, maar ook door geringere vatbaarheid voor sociale en geestelijke ziektekiemen en door veler protestanten terugkeer tot de Moederkerk.

In de 19de eeuw evenwel was dit gedeelte van het christelijke volk inderdaad nog machteloos. Numeriek verre in de minderheid, economisch onvermogend, politiek geknecht, cultureel verasschepoesterd. In dien toestand vermocht het niets bij te dragen tot het prenten van een christelijk merkteeken op het openbare Nederlandsche volksleven.

Het verkeerde in een stadium van onmondigheid.

tweede stadium

Uit dat stadium is het verlost.

Vooral door het meesterlijke werk van de groote emancipatoren, onder wie Schaepman, met name op politiek terrein, de meest eminente plaats bekleedt. Voortgezet in de politieke organisatie, welke men in hare verschillende vormen de katholieke Staatspartij kan noemen, is door dat grootsche werk het katholieke volksdeel geëmancipeerd, kwalitatief gegroeid, economisch erbovenop gekomen, aan invloed machtig, aan bekwaamheden rijk, van onmondig mondig geworden.

Dit is het tweede stadium, waarin het ook thans nog verkeert.

Een tweede, geen eind-stadium.

De situatie is onder alle opzichten aanzienlijk verbeterd en hen die ons tot hier toe hebben geleid eeren wij en den vollen cijns onzer erkentelijkheid onthouden wij hen allerminst.

Doch wij zouden hen slecht eeren, wij zouden jammerlijk toonen niet van hunnen stijl te zijn, als wij niet begrepen dat hun werk moet worden voortgezet over dit stadium heen. Wij mogen hun wijden blik niet door onze kortzichtigheid beschamen en verijdelen.

Een eind-stadium kan dit niet zijn : — aan de grens van meerderjarigheid en mondigheid houdt de ontwikkelingsgang van het leven niet op. Niet voor den mensch, ook niet voor eenige gemeenschap. Zeker niet voor eene gemeenschap die wellicht een essentieel, die onbetwijfeld een integreerend element van een volk uitmaakt.

ontoereikendheid hiervan

Want het nationale doel is tot nu toe niet bereikt ; het doel dat geen ander kan wezen dan, in samenwerking met het geloovig protestantsche volksdeel, het openbare Nederlandsche volksleven weer van een christelijken geest te bezielen. Zoodat het weer, i.p.v. een liberale natie, een christelijke natie zal wezen, dank het overwegen van èn protestantsche èn katholieke levensuitingen.

Een groote poging is daartoe gedaan, doch mislukt.

Immers, het eigenlijke doel der „Coalitie" was niet beperkt en kon of mocht niet zich beperken tot beslechting van een louter politieken strijd, tot het bereiken van een op zichzelf staand cultureel oogmerk (onderwijs-kwestie). In diepste wezen was het eigenlijke doel der „Coalitie" de overwinning van den liberalistischen geest en het herstel van het christelijk karakter van ons openbare volksleven.

Dat doel is gemist.

De poging is mislukt en was gedoemd te mislukken. In het kader van het partijwezen en van den onverlet gebleven liberalen staat, was het onmogelijk eenig middel te construeeren geeigend tot verwezenlijking van dat doel. — En thans is die mogelijkheid, binnen dat kader, verder weggeweken dan ooit. Immers, ondanks alle pogingen heeft men er niet in kunnen slagen ook maar de verbroken „Coalitie" te herstellen. En immer meer dreigde het, voor dat christelijke karakter van ons volk, onherstelbare onheil van een samenpappen van katholieke politici met volstrekt anti-christelijke, met marxistische elementen.

Toch blijft het doel dwingen, als een van God opgelegde roeping.

nieuwe taak der katholieken

Indien vóór de 19de eeuw het protestantsche volksdeel in zichzelf sterk genoeg was, om het openbare leven van ons volk een christelijk stempel op te drukken, thans kan het die taak niet meer aan, zonder samen te werken met de katholieken. — Van den anderen kant, indien tot aan het einde der 19de eeuw het katholieke volksdeel onmachtig was daartoe actieve medewerking te verleenen, thans lijkt juist dit deel eer aangewezen op het nemen van een leidende rol in die taak.

Daarom moet thans het katholieke volksdeel vóór alles zich bewust worden van zijn Nederlandsche plichten, van zijn Nederlandsche taak, van zijn Nederlandsche roeping. Samen met anderen. Doch op breeder basis dan den grondslag der „Coalitie". Samen met a l de bindende krachten die nog in ons volk leven, onverschillig van welke partijen-herkomst.

En aldus vangt het derde stadium aan, in den ontwikkelingsgang der geschiedenis van het katholieke Nederlandsche volksdeel.

derde stadium

II — Maar hoe ?

Logischerwijze en natuurlijkerwijze moet op het tweede stadium een derde volgen.

Als, na de Reformatie, het eerste een stadium van onmondigheid was, van rechtelooze, verdrukte k a t h o l i e k e n ; het tweede een stadium van bevochten mondigheid, dus van erkend Nederlandsche k a t h o l i e k e n ; dan moet hierop natuurnoodzakelijk een derde stadium volgen, waarin het meerderjarig geworden en erkende volksdeel als v o l k s -deel zijn taak van volwassene vervult, het stadium der katholieke N e d e r l a n d e r s .

In het openbare leven het accent verleggen.

Spreekt vanzelf dat niet op elk terrein het accent moet worden verlegd. Wij zullen nooit dulden en hoeven ook niet te dulden dat het (niet-politieke) katholieke organisatie-leven ontbonden wordt. Zelfs in Duitschland is dit, zoo niet in al zijn accidenteele vormen onverlet, toch in principe en essentiëel gevrijwaard gebleven. Als staatsburgers ons tot katholieke N e d e r l a n d e r s ontwikkelend, blijven wij niettemin — en tot e l k e n prijs zullen wij hieraan vast houden, t o t e l k e n p r i j s ! — in kerkelijke en religieuze zaken Nederlandsche k a t h o l i e k e n.

Maar overigens, het derde stadium zal er een zijn van ander accent.

Dat moet. En het zál ook. Mits wij de kans niet verspelen, mits we kloek en energiek de gelegenheid te baat nemen.

Maar hoe ?

De feiten, vooral de ervaringen met de „Coalitie", hebben uitgewezen dat het kader waarbinnen het tweede stadium zich heeft ontwikkeld, een onoverkomelijke belemmering is geworden ter bereiking van het einddoel in dezen ontwikkelingsgang. Uit dat kader zullen wij ons moeten vrij maken.

Uit een kader van voorbereiding moeten wij overgaan naar een kader van zelfstandigheid. Het partijwezen is als een opvoedingsschool, noodzakelijk ter voorbereiding. Wie echter een zelfstandige levenstaak aanvaardt, verlaat de school.

Doch niet enkel moet een oud, in 't ongereede geraakt kader doelbewust verlaten, een nieuw moet gevonden worden of gevormd.

Het zou meer dan roekeloos, het zou onverantwoordelijk zijn, het eerste te doen, indien het tweede nog niet doenbaar ware.

Maar zie, de mogelijkheid van een nieuw kader teekent zich af. En niet aan den verren horizont, als een bloote mogelijkheid, doch alreeds als een nabije, grijpbare werkelijkheid.

Wat bereikt werd in het tweede stadium, werd bereikt dank een strak aaneengesloten formatie. Ik zeg niet, dank een sterke eenheid, want in onze sprake ziet dat woord eer op geestelijke en religieuse factoren. De eenheid is niet van vergankelijken, moet worden verstaan als van louter onvergankelijken, van zuiver religieus-kerkelijken aard. Een nauw-aaneengesloten politieke partijformatie is iets anders dan de eenheid, is van vergankelijken aard, niet kerkelijk, niet religieus. *)

En zulke formatie is niet altijd, niet onder alle omstandigheden het meest geeigende middel voor een groot resultaat. Onder bepaalde omstandigheden kan juist de verspreide formatie grooter effect sorteeren. Het klassieke voorbeeld hiervan geeft ons de positie der katholieken in Engeland. Die daar ten allen tijde, niet door partij-formatie maar door verspreid zich te mengen onder de verschillende politieke partijen van het volk, de zegenrijkste resultaten voor de geestelijke macht der Kerk hebben verworven. — Zoo zijn er ook voor elders omstandigheden denkbaar die het opgeven van een organisatorische aaneengeslotenheid verkieslijk, ja noodzakelijk maken.

de nieuwe mogelijkheid

Welnu, evenals over geheel de Europeesche wereld, breekt ook in Nederland een nieuwe beweging zich baan. Die niet louter politiek van aard is, doch zij omvat geheel het openbare volksleven, uitgezonderd den godsdienst. Een beweging die niet enkel het katholieke en niet enkel het christelijke volksdeel aanspreekt, die zich niet beperkt tot eene of enkele lagen der bevolking, die niet een louter negatieven, die een sterk positieven inhoud heeft; een beweging die zich stellig keert tegen de ontbindende machten, d.i. de ziektehaarden in het volksleven en tevens potentiëel open staat voor alles wat er goeds en edels en gezonds en eerlijk Nederlandsch in het volk leeft. Een beweging dus van volkomen universeel karakter, brekend niet slechts den ban van het oude partijwezen, doch opheffend al wat het volk niet onvermijdelijkerwijze verdeelt.

Het Fascisme.

Ik spreek nu niet van deszelfs parodie, of slechte imitaties, nationaal-socialisme of anders geheeten. Doch van het Fascisme.

Niet eenig staats-absolutisme, niet eenig rassen-imperialisme, niet een opgedrongen leiders-dictatuur, niet een verdrukking der geestelijke rechten van het individu. Hier bedoel ik het Fascisme, naar zijn wezenlijken inhoud, ontdaan van al deze afwijsbare bijkomstigheden, ontdaan van zijn excessen en toevallige aberraties. Een fascisme, waarbij de corporatieve organisatie het tegenwicht vormt tegen een overwoekering van het „sterk gezag"; dat uit die beide elementen de ideale synthese opbouwt.

---

*) Zie het onlangs gepubliceerde Manifest der R. K. S. P., waar deze uitdrukkelijk verklaart „geen kerkelijke partij" te zijn, hieraan toevoegende dat zij (ondanks allen tegengestelden schijn en alle verkeerd gerichte suggesties!) zulks nooit is geweest.

Zulk Fascisme als Dollfuss in zijn Oostenrijk tracht in te voeren.

Hier het Nederlandsche Volksfascisme, passend aan onzen volksaard, aan onze eigene volksbehoeften, bij onze eigene psychologische, traditioneele en historische mogelijkheden.

En deze niet, als alle andere „bewegingen” na de Fransche Revolutie, slechts eene consequentie van dien, deze niet een andere vorm van liberalisme. Deze de eerste en eenige die èn in wezen èn in strekking allereerst anti-liberaal is.

En in deze, immers niet tot de politiek beperkte, beweging wordt al wat christelijk is in het Nederlandsche volksleven uitgenoodigd de leiding te nemen.

En welke geestelijke elementen daarin de leiding zullen nemen, die zullen het merkteeken van hunnen geest prenten, niet enkel op een bepaald gedeelte, ook niet op een enkele uiting, maar op het geheel van het openbare Nederlandsche volksleven der toekomst.

Want er zijn ten onzent verschillende stroomingen in het totaalverschijnsel dezer beweging. Die omvat, behalve een groote, aarzelende, nog niet gerichte doch reeds ervoor gerijpte en gewonnen massa, een al te rijke verscheidenheid van organisaties, waarbij meerdere geestelijk geheel anders dan principiëel fascistisch zijn ingesteld. En niet al deze organisaties nooden het christelijke volksdeel uit, om mede de leiding te nemen. Integendeel!

Caveant consules!

Dat zij de teekenen verstaan. Dat zij zich hunner verantwoordelijkheid bewust wezen. Dat zij deze kans, deze historische gelegenheid, niet laten voorbijgaan!

Want geen politieke manoeuvre van engen horizont, doch geschiedenis valt hier te maken van wijd perspectief. Thans moet worden aangetreden niet voor een karwei van kleine politieke combinaties, doch voor een groote historische roeping.

De gelegenheid is daar.

Doch óók de onontkoombare noodgedwongenheid.

Het zal tóch, het moet tóch. Een wereldstroom sleurt onweerhoudbaar ook ons kleine volk mee. — Twijfelt nog iemand hieraan? Maar als hij de juistheid dezer zienswijze, de gegrondheid van dit vermoeden pas kan erkennen wanneer hij ze constateeren moet, dan komt zijn erkentenis te laat. De put moet gedempt alvorens het kalf is verdronken. Een zeevaardersvolk kent het uur van 't verloopend getij. De stranding van het Duitsche Centrum — zèlfs dat Duitsche Centrum! — zij ons voldoende baken in zee.

Maar zijn wij bereid? Gereed tot deze nieuwe taak? Is het katholieke volksdeel reeds nu voor zulk een taak geschikt te achten?

Geschikt of niet, wie meerderjarig is moet als meerderjarige optreden. Hetzij gemeenschap, hetzij individu. De wet dwingt ertoe, het leven, de omstandigheden dwingen ertoe.

Doch is zulke twijfel gerecht en gegrond? Is het katholieke volksdeel nog ongeschikt?

Een betere graad van geschiktheid blijft ten allen tijde mogelijk, dat spreekt.

Doch zou men het werk der emancipatoren en der Partij niet miskennen, zou men het niet misprijzen door twijfel uit te spreken aan althans een voldoende graad van geschiktheid? Dank dat werk, dank vooral de resultaten van het eigen onderwijs, dank ten meeste aan het, sinds Pius X, meer intense en allerwege sterk opgebloeide godsdienstige leven, mag er toch een zekere mate van geschiktheid verondersteld!

En wie dan niet van harte graag, spontaan, uit drang van eigen wil dit nieuwe stadium in kan treden; wie wat benauwd is om den avontuurlijken kant

die het heeft — maar avontuur doet leven ! „vivere pericolosamente !" — ; laat hij dan toch in 's hemelsnaam van den akeligen nood een burgerlijke deugd maken. Wat we toch m o e t e n doen, tenminste zoo g o e d mogelijk doen.

Drievoudig is de taak :

1— omleggen den koers,

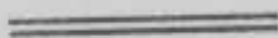
2— de verkeerde richting mijden en doen mijden,

3— de juiste richting insturen, krachtig insturen.

Caveant consules !

WOUTER LUTKIE

priester

De Partijen en de nieuwe Orde

Wie naast „Quadragesimo Anno" de Italiaans fascistische werkelijkheid van dit oogenblik bestudeert, komt tot de, misschien verrassende, ontdekking, dat deze, in derzelver gemeenschaps- o r d e, sterk lijkt op een moderne toepassing der aloude christelijke gemeenschaps- l e e r, welke in bovengenoemden pauselijken zendbrief opnieuw werd geformuleerd.

Die christelijke gemeenschapsleer is inderdaad reeds oud en vele zijn de samenvattingen ervan in sociale zendbrieven der laatste Pausen en talloos de publicaties en onderrichtingen gedurende de laatste tientallen van jaren. Doch de maatschappij werd niet overeenkomstig die leer georganiseerd. Erger, ondanks die sterk verbreide leer drong de geest van het economiscn liberalisme ook in christelijke kringen door; — zoodat velen die in theorie de leer wel aanvaardden, leefden in een vlakweg tegenovergestelde practijk.

Wat bewijst dat de jurisdictie en het gezag van den Paus, dat ook de trouwe toewijding der wezenlijk volgzamen onder de geloovigen, niet voldoende zijn om de organisatie der gemeenschap overeenkomstig die leer practisch uit te voeren.

Dit is zóó waar, dat Pius XI in „Quadragesimo Anno" evenals Leo XIII in „Rerum Novarum" verzekert, dat enkel het staatsgezag de christelijke gemeenschaps-orde vermag te verwezenlijken.

Doch hoe ware dat mogelijk? Dat is toch k a t h o l i e k e leer! En moet dan niet eerst de staat als zoodanig weer katholiek zijn? Denkt de Paus zich in deze verheidenschte wereld nog een staat mogelijk die de katholieke leer tot grondslag van zijn orde neemt?

De „katholieke leer".

Wij zijn gewend dezen term zonder onderscheid te gebruiken voor alles wat ons vanwege de Kerk wordt geleerd. Doch er is onderscheid. Want wat wij aldus gewend zijn te noemen valt uiteen in drieërlei doctrine: godgeleerdheid of godsdienstleer, moraal of zedeleer (inclusief gemeenschapsleer) en wijsbegeerte. En van deze drie is enkel de eerste in stricten en exclusieven zin „katholiek". Zoodat men enkel door het aanvaarden van deze eerste katholiek is. — Doch de beide andere zijn niet in exclusieven, zijn slechts in betrekkelijken zin katholiek.

Zijn „katholiek" in een niet stricten, in een betrekkelijken zin, nl. van nietstrijdig tegen, van strookend met de theologische doctrine der Kerk. Dus aanvaardbaar voor katholieken. Doch evenzeer aanvaardbaar voor niet-katholieken, zonder dat dezen deswege katholiek worden!

En daarom is het mogelijk dat een in zich niet katholiek staatsbestel die leer, die moreele en wijsgeerige beginselen, ook die maatschappijleer, tot de zijne maakt.

En daarin ligt de mogelijkheid ter verwezenlijking vn Quadragesimo Anno ten onzen tijde. — Ware het iets katholieks in den stricten zin van het woord, dan zou de verwezenlijking ervan slechts mogelijk zijn in een zuiver katholieke volksgemeenschap. Dan zou men daartoe eerst weer den religieuzen toestand der Middeleeuwen moeten herstellen. Doch niet dit is het geval.

Het is slechts „katholiek" in zooverre dat de l i b e r a l e staat er afwijzend tegenover staat. Alleen d e z e hindernis moet worden uit den weg geruimd. De liberale staat, die niet enkel de katholieke godsdienstleer verwerpt, doch eveneens de christelijke gemeenschapsleer. De volkomen „neutrale", indivi-

dualistische en in wezen atheïstische, of tenminste a-religieuze, liberale staat, temidden waarvan wij thans nog leven.

Moet deze laatste bewering nog worden verklaard ? Zou men meenen dat b.v. een „christelijk" ministerie eo ipso den liberalen staat opheft ? Of dat de gelukkige inconsequenties van een aantal sociale wetten zulks doen ? — Desondanks is de liberale staat in wezen onverlet gebleven, zij het ook in vele zijner instellingen zichzelf ondermijnend. Hij is er nog in al zijn kenmerken, welke zijn :

1 volkssouvereiniteit ;
2 individualisme (anti-organisch) ;
3 quantiteit i.p.v. qualiteit als doorslag gevende factor ;
4 neutraliteit : alle krachten bandeloos vrij laten : klassenstrijd, partijenstrijd, economischen strijd, onbelemmerd laten woeden ;
5 gescheidenheid van de Kerk : (de staat als zoodanig belijdt geen godsdienst) ;
6 afwijzing, óók, van de christelijke gemeenschapsleer.

Deze liberale staat, als tegengesteld uiterste tegenover den katholieken (christelijken) staat der Middeleeuwen, moet eerst worden vervangen door een bestel dat tusschen die twee uitersten het midden houdt, wil Quad. Anno verwezenlijkt kunnen worden.

Dus door een staatsbestel dat als kenmerken van de vier eerste punten het tegendeel heeft (dat 1- niet het volk, doch God erkent als oorsprong van alle gezag ; 2- niet individualistisch, doch organisch is ; 3- zich laat richten door superieure qualiteit en niet door het numerieke quantum ; 4- harmonische samenwerking eischt van alle volksgroepen als conditio sine qua non) en dat zooal niet den christelijken godsdienst, toch wel de christelijke gemeenschapsleer als de zijne aanvaardt, en bovendien, i.p.v. volledige scheiding tusschen Kerk en staat, bv. door middel van een „concordaat", den meest geschikten vorm van samenwerking zoekt.

Dit nieuwe staatsbestel kan anders heeten, doch wordt „fascisme" genoemd. Ook al wijst de Nederlandsche vorm van dit fascisme de dictatuur als principe af, en al blijkt dat Nederlandsche „fascisme" niets van doen te hebben met staatsabsolutisme of leider-cultus.

Moet dit, kan het niet anders dan door deze nieuwe beweging ? Kunnen de oude vormen zulk een staatsbestel niet invoeren ?

Doel van dit artikel is niet over deze vraag te beslissen, enkel de moeilijkheden voor een bevestiging ervan onder het oog te leggen.

Deswege zal de vraag dan ook niet theoretisch doch practisch worden onder het oog gezien, niet in abstracto doch in concreto („hic et nunc"). Zoodat niet enkel intrinsieke doch ook extrinsieke mogelijkheden worden in aanmerking genomen.

En dan heeft men rekening te houden zoowel met sommige feiten, als met bepaalde overwegingen. Waarvan hier eenige der voornaamste mogen worden opgesomd:

1o — Het algemeen erkend feit, dat het getij verloopende is; dat met name de jeugd weinig enthousiasme toont voor het oude partij-leven. En dit te zien in het licht van de psychologische waarheid dat wat eenmaal aan de verliezende hand is niet gemaklijk meer aan de winnende hand komt, alsmede in het licht van de algemeene wet voor al het vergankelijke aardsche, dat er is een tijd van komen en een tijd van gaan en dat, indien eenmaal het oogenblik is aangebroken, het noodlot van „gaan" voor bepaalde organisatie-vormen even onontkoombaar is, als het oogenblik van sterven voor elken mensch. — Men kan dan nog, door middel van partij-discipline, trachten dat oogenblik van

„gaan" een poos uit te stellen, onafwendbaar blijft het noodlot. En zelfs al zou een enkele machtig gedisciplineerde partij erin slagen, door kracht van straffe maatregelen tegen hare leden en door dwangmaatregelen ter werving van leden, zich te handhaven, dan zou haar zulks toch niet baten als de andere partijen niettemin verloopen. Want als zij haar kader (het partij-w e z e n) verliest kan die eene partij alleen toch niet blijven bestaan. Haar bestaan is slechts mogelijk omlijst van de andere partijen; immers, elkander bestrijdende, houden zij elkander in leven, zijnde wederkeerig elkanders „vriend en vijand tevens"!

2o — De grondslag van het partijwezen is juist tegenovergesteld aan den grondslag die de nieuwe orde opeischt of veronderstelt. Immers het kader van s t r ij d is conditio sine qua non voor het bestaan der partijen ; het kader der nieuwe orde echter is v r e d e.

3o — De staat alléén, niet eenige partij of partijen-combinatie kan de macht bezitten noodig ter uitvoering van zulk een taak. Omdat geen partij op zichzelf het geheele volk vertegenwoordigt. En samenwerking der voor zulk een taak in aanmerking komende partijen wordt eer minder dan meer mogelijk, nademaal zelfs de „Coalitie" onherstelbaar is gebleken.

4o — Géén der partijen zal tot zelfmoord zijn te bewegen, terwijl toch opheffing van het partijwezen, misschien de diepst ingrijpende antithese die ons volk verdeelt, een der onontkoombare condities is voor de fascistische synthese; zij zullen weigeren mee te werken aan beëindiging van den partijenstrijd.

5o — Bovendien zullen verschillende partijen krachtens hun eigen aard weigeren mee te werken aan beëindiging van den k l a s s e n s t r ij d, of van den religieuzenstrijd (anti-papisten), of van den vrijen concurrentiestrijd (liberalen, vrijzinnigen) ; — aangezien zij niet slechts de katholieke godsdienstleer, doch óók de christelijke maatschappijleer afwijzen.

6o — Het partijwezen past slechts in het kader van den demo-liberalen staat, gevestigd op het sofisme der volkssouvereiniteit, implicite, meerendeels zelfs explicite, de Godssouvereiniteit loochenend, macht uitoefenend, niet krachtens superioriteit doch krachtens majoriteit en tegen dat bestel kant zich de nieuwe orde vóór alles.

7o — Het gevaar van identificatie der op r e l i g i e u z e beginselen gegronde partijen met de kerk welker religie zij ten grondslag nemen, waardoor verwarring van politieke met religieuze belangen, van machtdoel met geestelijk doel, van partij met Kerk. En juist dit is wellicht het voornaamste bezwaar der best meenenden, ook onder de jongere katholieken, tegen het partijwezen.

Deze, voor haar wel zeer eigenaardige moeilijkheden, zullen de partijen moeten oplossen, aleer eraan te kunnen denken of zij zelf de instelling der „nieuwe orde" ter hand zullen nemen.

Het meest leerzame voorbeeld in dezen is ons Oostenrijk.

Men zou meenen : zie, Oostenrijk toont hoe het kan, zonder fascisme. — Maar i.p.v. een argument vóór, leveren de Oostenrijksche gebeurtenissen eer een argument tegen de stelling, dat ook de partijen die nieuwe taak zouden kunnen ten uitvoer leggen.

Het is waar, Oostenrijk poogt de nieuwe orde in te voeren, buiten de daar opgekomen (nationaal-socialistische) beweging om.

Doch allereerst is nog zeer de vraag of het sympathieke streven van Dollfuss c.s. slagen zal. Juist het feit dat hij buiten die beweging om moet werken, maakt zijn strijd op drie fronten uiterst zwaar en gevaarlijk: vechten tegen nationaal-socialisten, vechten tegen marxisten, vechten tegen de afgescheiden Winkler-partij en moetende steunen op bevolkingsgroepen (vooral „Christlich-sozialen") die grootendeels (met uitzondering dan van Starhemberg's aan-

hang) allesbehalve op fascisme c.a. gebrand zijn!

Doch als hij slaagt en als hij werkelijk de nieuwe orde invoert, buiten de in Oostenrijk reeds machtige nationaal-socialistische beweging om, dan is dit niet om essentiëele, eer om accidenteele redenen. Dan is dit wijl die beweging daar toevalligerwijze anti-nationaal Oostenrijksch is (behalve dan óók nog geinfecteerd door paganistisch germaansche ras-opvattingen. Voornaamste zorg der Nazis is niet de corporatieve gemeenschap-en-staat, niet vervanging van quantiteit door qualiteit, noch eenig ander punt van zuiver fascistisch streven; hun eerste en voornaamste zorg is: inschakeling van Oostenrijk bij Duitschland); dan is dit wijl daar geen authentiek fascistische beweging bestaat. Dus slechts om accidenteele redenen: d.w.z., ware de beweging in Oostenrijk niet zoo ontaard, Dollfuss hadde haar krachten niet kunnen ontberen, zou allereerst háár als bondgenoot behoeven.

Maar in elk geval, indien Dollfuss buiten de Nazis om werkt, hij werkt toch evengoed óók buiten de partijen en het parlement om en met vernietiging van de politieke democratie.

Dollfuss, die wel lid der christlich-soziale Partei, doch geen politicus was, die geen parlementaire noch andere politieke carrière achter zich had, die enkel standsorganisatie-man was (Boerenstand), Dollfuss schakelde meteen de partijen uit, ook de zijne. De menschen van sommige partijen gebruikt hij, dat spreekt, zijn medewerkers moet hij uiteraard toch meerendeels in die kringen zoeken; doch de partij-formaties dier menschen heft hij op, althans maakt hij daarvan geen gebruik.

Zijn er dan, voor wat de katholieken betreft, geen kwade gevolgen te duchten van een tanen van den invloed der R. K. S. P.?

Allereerst weten wij en mogen wij ons ook bewust blijven, dat niet politieke macht, doch geestelijke invloed het doel is der Kerk. En al moge, onder bepaalde voorwaarden, de politieke macht een geschikt middel zijn tot dat doel, onder andere omstandigheden en niet ondenkbare voorwaarden kan het juist een volkomen ongeschikt, onbruikbaar, zelfs het tegendeel uitwerkend middel zijn.

Er zijn er wel die meenen, er zijn er nog meer die doen alsof zij meenen, dat hoe grooter de politieke macht hoe meer geestelijke invloed. Niet weinigen daartegenover beweren juist, dat politieke macht nooit anders dan een belemmering voor geestelijken invloed kan wezen. De waarheid zal hier wel weer tusschen de twee excessieve verzekeringen in liggen.

Doch ook hiervan afgezien en gesteld dat politieke macht als een goed in zich steeds dient te worden nagestreefd, dan nog is het de vraag of dit goed ten allen tijde het zekerste bereikt kan worden door een vast aaneengesloten partij-formatie. Het is zeer wel denkbaar dat een verspreide formatie méér effect sorteert. En hiervan strekt Engeland ten voorbeeld, waar de katholieken steeds over de verschillende partijen verspreid waren en niettemin — misschien zelfs juist daarom — grooten invloed oefenden. Zoodat ook ten onzent andere omstandigheden ten gunste van een andere formatie zouden kunnen pleiten; zonder dat dit noodlottige gevolgen behoeft, zelfs zóó dat het gunstige gevolgen kan hebben, óók voor de katholieken; mits zij één blijven in hun beginselen van geloof en moraal en in hun volgzaamheid op kerkelijk disciplinair gebied.

Doch in afwachting van zulke veranderde omstandigheden, behoeven de katholieken hun aaneengeslotenheid nog geenszins op te geven. Zij kunnen ook, zonder de R. K. S. P. direct op te geven, (wat niet de bedoeling is, wat misschien niet eens te gebeuren staat), als eenheid zich aansluiten bij één van de bestaande organisaties der nieuwe beweging, teneinde deze machtig te maken en zelf binnen dat verband machtig te zijn.

En waar de factor van het sentiment zich mocht doen gelden, ook daar dient het gezonde verstand de juiste proporties te doen eerbiedigen.

Het sentiment spreekt soms in dezer voege : „Is het niet ondankbaar de partijen op te geven, te verloochenen, die toch zooveel goeds hebben gedaan?"

Afgescheiden van de menschen die haar samenstellen is „de partij" een pure abstractie. En niet die abstractie heeft veel goeds gedaan, doch die en die menschen hebben, door middel der partij-organisatie, maar krachtens Gods genade en hun capaciteiten en hun goeden wil, dat goede gedaan.

Daarmede echter kunnen zij doorgaan, op andere wijze, met andere middelen, zoolang immers de eigenlijke werkende factoren die hen tot goed-doen in staat stellen, onverlet en aanwezig blijven.

En indien al op andere wijze, in anderen vorm, niet naar anderen geest of volgens andere religieuze en moreele beginselen worden de katholieken uitgenoodigd tot medewerking aan de nieuwe orde. Tot hetzelfde doel: „een staatsbestel in christelijken geest", kunnen zij langs anderen weg evengoed medewerken. Zooals ook nu reeds een zeker aantal van hen hun medewerking inderdaad verleent.

Thans kunnen zij het nog vrijwillig doen en onder gunstige omstandigheden. Het gevaar dreigt dat zij straks, als door hun afzijdigheid en tegenkanting de beweging in verkeerden geest verloopt, onder óngunstige omstandigheden gedwongen zullen worden zich te schikken.

De positie der Duitsche katholieken kan ons ten waarschuwend voorbeeld heilzaam zijn: Waar von Papen begon met vrijwillig medewerking te verleenen, doch, omdat hij door zijn geloofsgenooten niet voldoende werd bijgestaan (hij werd eigenlijk geheel alleen gelaten), niet vermocht zoovéél invloed te oefenen als hem anders ware mogelijk geweest.

En daar in Duitschland klinken nu bitter verwijtende stemmen tot die katholieken welke von Papen hun steun onthielden en niet beter wisten te doen dan zich krampachtig — tot het te laat was! — vast te klampen aan het reeds geisoleerde en uitgeholde Centrum. Stemmen die verzekeren, dat het nageslacht hen, althans indirect, althans wegens gebrek aan inzicht en nalatigheid, zal mede schuldig verklaren aan de excessen en aberraties van het Nationaalsocialisme.

WOUTER LUTKIE

priester

